

**ВІДГУК
ОФІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**доктора економічних наук, завідувача відділу розвитку виробничої
інфраструктури Державної установи «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
НИКИФОРУК ОЛЕНИ ІГОРІВНИ**

на дисертаційну роботу

**ПАЛАНТА ОЛЕКСІЯ ЮРІЙОВИЧА
«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ
СИСТЕМНОЮ МОДЕРНІЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ МІСЬКОГО
ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ»**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок із науковими програмами

Досвід економічно розвинутих країн Європи та світу в цілому вказує на те, що економічне зростання держави, як правило, має комплексний характер, охоплюючи не лише галузі виробничої сфери, а й надання послуг та розвиток інфраструктури. Тому, ці країни відрізняються від інших не лише високою ефективністю використання ресурсів, конкурентоздатністю продукції і послуг на внутрішньому та світовому ринку, високими доходами населення, а й покращеними умовами життя громадян, що було досягнуто шляхом значного підвищення якості надання житлово-комунальних, транспортних та інших послуг.

На відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, розвиток галузей економіки України характеризується диспропорційністю, що приводить до недофінансування житлово-комунальних, транспортних та інших підприємств, успішне функціонування яких залежить від підтримки фінансової держави. Особливо гостро це відчувається на прикладі підприємств міського електричного транспорту. Так, за даними Корпорації підприємств міського електротранспорту України «Укрелектротранс», яка

надала звіт 42-х підприємств (в т.ч. з 20 міст – обласних центрів), обсяг транспортної роботи в 2014 р. становив 153730,5 тис. км, в 2015 р. – 157250,6 тис. км, міським електричним транспортом (*далі МЕТ*) перевезено 1.471092 та 1.561688 тис. пасажирів відповідно по рокам. Зростання на рік 6,2%. Ці показники в 2016 р. становили 160036,7 тис. км та 1471630,5 тис. пасажирів. З наведених даних випливає, що МЕТ показує позитивну динаміку (зростання), в той час, як економіка країни в цілому не ілюструє таких тенденцій. Проте, неврегульовані тарифні питання, зношений рухомий склад та слабка інформатизація процесу обліку пасажирів призводить до збитковості переважної більшості підприємств цієї галузі та зниження якості надання транспортних послуг для населення в контексті відсутності зваженої державної політики в цій сфері.

Проілюстрована ситуація має всі ознаки кризової, тому, очевидно, що міський електричний транспорт потребує реформування з урахуванням науково-обґрунтованих рекомендацій, впровадження яких забезпечить успішний розвиток підприємств електричного транспорту у довгостроковій перспективі. Викладене вище, дозволяє говорити про актуальність теми дисертаційного дослідження Паланта Олексія Юрійовича, що присвячене вирішенню важливих проблем в сфері управління системною модернізацією підприємств міського електричного транспорту.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується тим, що обраний напрямок дослідження тісно пов'язаний з науковою діяльністю, яка здійснювалася у Харківському національному університеті міського господарства ім. О.М. Бекетова. Зокрема, на особливу увагу заслуговує участь автора у таких темах як: «Методика формування транспортної роботи підприємствам міського електротранспорту» (№ 2663/13, 2013 р.), де автором обґрунтовано модель формування маршрутної мережі та визначено ймовірність відмови в процесі функціонування маршруту міського електричного транспорту, а також розроблена методика розрахунку обсягів транспортної роботи підприємствами міського електротранспорту; «Правове забезпечення

впровадження автоматизованої системи оплати проїзду та обліку пасажирів (АСОП) у наземному пасажирському транспорті (пропозиції щодо внесення змін до законодавства України)» (№ 2654/13, 2013 р.), де здобувачем запропоновано шляхи вирішення проблем, що пов'язані зі питанням створенням та фінансуванням суб'єкта господарювання з метою забезпечення впровадження АСОП, а також нормативне регулювання взаємодії між сторонами, що зацікавлені у запровадженні АСОП; «Порядок формування розрахункових тарифів на послуги міського електричного транспорту (вартості одиниці транспортної роботи)» (№ 2636/13, 2013 р.), де здобувачем, як співавтором, проаналізовано тенденції та галузеві аспекти розвитку міського електричного транспорту України й обґрунтовано методичні рекомендації в сфері формування тарифів на послуги міського електротранспорту.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертаційній роботі, їх достовірність і новизна

Дисертаційна робота Паланта О. Ю. є завершеним науковим дослідженням, результати якого, у разі їх впровадження, дозволяють вирішити важливу науково-практичну проблему забезпечення реалізації практичних заходів з системної модернізації підприємств міського електричного транспорту. Достовірність положень і висновків дисертаційного дослідження підтверджується результатами аналізу наукових робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників відповідно до проблематики дисертаційної роботи. Крім того, для обґрунтування отриманих результатів автор використовує положення чинного законодавства та обґрунтовану статистичну інформацію, що характеризують діяльність конкретних транспортних підприємств.

Також, обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані автором, обумовлена застосуванням досить широкого спектру сучасних методів дослідження: від традиційних методів аналізу, синтезу і

порівняння – до методів математичного моделювання та теорії ймовірності. На особливу увагу заслуговує коректне використання дисертантом математичного інструментарію з метою обґрунтування рекомендацій щодо підвищення надійності функціонування маршрутної мережі міста із визначенням показників ймовірності припинення роботи транспортних маршрутів з найбільш розповсюджених причин. Крім того, варто відзначити ретельне дослідження автором особливостей функціонування і розвитку підприємств міського електричного транспорту та обґрунтування необхідності їх системної модернізації з використанням запропонованого у роботі структурно-функціонального механізму.

Достовірність та практичне значення отриманих дисертантом результатів також підтверджується їх апробацією на підприємствах міського електричного транспорту, їх використанням у науковій діяльності Харківського національного Університету ім. О.М. Бекетова, а також оприлюдненням положень дисертаційного дослідження у 44 наукових працях.

Структура і зміст дисертаційної роботи Паланта О.Ю. дозволяють говорити про повне розкриття обраної теми дослідження. Результати дисертаційного дослідження у повній мірі відображені у авторефераті та наукових публікаціях.

Таким чином, узагальнюючи викладене вище доцільно констатувати досить високий рівень обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження, що сформульовані автором особисто.

Аналіз дисертаційної роботи Паланта О. Ю. дає вагомі підстави для висновку про те, що положення, які виносяться на захист, характеризуються практичною цінністю і науковою новизною, а саме:

- врахування специфіки діяльності підприємств міського електричного транспорту та коректне застосування сучасних методів дослідження дало можливість дисертанту *обґрунтувати* теоретико-методологічні засади системної модернізації підприємств міського електричного транспорту, що передбачає використання структурно-функціонального механізму управління

системною модернізацією для прискорення модернізаційного процесу, практичне врахування яких досягається за рахунок взаємодії підприємств транспортного комплексу та органів місцевого самоврядування;

- удосконалено структурно-функціональний механізм управління процесом системної модернізації підприємств МЕТ, в якому, на відміну від існуючих розробок і пропозицій, передбачається підвищення рівня фінансової незалежності підприємств МЕТ (шляхом впровадження автоматизованої системи оплати проїзду (АСОП) із створенням для цієї мети господарського суб'єкту); підвищення надійності їх діяльності (внаслідок врахування фактору ризику відмови у роботі маршрутної мережі) та інформаційно-нормативне забезпечення системної модернізації (шляхом удосконалення чинного законодавства, що регламентує діяльність підприємств МЕТ на місцевому та державному рівні) (пп. 1.2; 2.3; 3.3, та 5.3);

- за результатами аналізу і систематизації теоретичних положень, що стосуються функціонування економічних систем та врахування галузевих особливостей функціонування підприємств міського електричного транспорту, дисертантом сформульоване визначення терміну «системна модернізація», що, за задумом автора, являє собою трансформаційну діяльність підприємств МЕТ, спрямовану на підвищення ефективності їх функціонування через здійснення капітальних інвестицій та впровадження інновацій, акцентує увагу на встановленні економічно обґрунтованих тарифів і має завданням зменшення залежності підприємств МЕТ від державних дотацій та впровадження АСОП (с.63-64);

- з метою теоретичного обґрунтування авторських пропозицій щодо системної модернізації підприємств міського електричного транспорту, в роботі представлена концептуальна схема системної модернізації підприємств міського електричного транспорту, що поєднує принципи і напрямки такої модернізації із складовими структурно-функціонального механізму (с. 64-70);

- з огляду на складність системної модернізації та необхідність комплексного підходу до її проведення, автором дисертаційного дослідження

удосконалено механізм інформаційного забезпечення системної модернізації підприємств міського електричного транспорту, який описує рух і зміст інформації між основними суб'єктами системної модернізації та передбачає можливість аналізу та оцінки якості транспортних послуг населенням через забезпечення зворотного зв'язку між усіма суб'єктами, зацікавленими у проведенні системної модернізації (п. 1.2);

- за результатами аналізу впливу факторів, що негативно впливають на функціонування маршрутної мережі міста, у дисертаційній роботі запропоновано математичні моделі, застосування яких дає можливість визначити надійність функціонування цієї мережі з урахуванням ймовірності зупинки маршрутів, що у свою чергу дозволяє обґрунтовувати управлінські рішення щодо розподілення коштів з метою прискорення системної модернізації підприємств міського електричного транспорту (с. 203-241);

- з метою нормативно правового забезпечення введення в дію автоматизованої системи оплати проїзду (АСОП) автором проаналізовано положення чинного законодавства, що регламентують надання населенню транспортних послуг та сформульовано низку змін до існуючої правової бази, прийняття яких не лише дозволить використовувати сучасні форми розрахунків з пасажирами, а й приведе до підвищення доходів транспортних підприємств шляхом врегулювання питань перевезення громадян, що користуються пільгами (додаток Е);

- за результатами аналізу чинних нормативно-правових документів, що регламентують функціонування підприємств міського електричного транспорту і визначають взаємодію суб'єктів господарювання в сфері організації транспортних перевезень на рівні міст, дисертантом запропоновані рекомендації з удосконалення інституційного забезпечення процесів затвердження та регулювання тарифів на перевезення пасажирів, що належать до пільгового контингенту (включно з процесами відшкодування державними інституціями витрат підприємств, пов'язаних із здійсненням таких перевезень) (пп. 4.2; 5.5).

Вищезазначене дає підстави говорити про те, що дисертаційна робота Паланта Олексія Юрійовича виконана на високому теоретико-методологічному рівні й містить положення, висновки та рекомендації, що відзначаються науковою новизною, і, у разі їх практичної реалізації, дозволяють провести системну модернізацію підприємств міського електричного транспорту та забезпечити їх ефективне функціонування у довгостроковій перспективі.

3. Практичне значення результатів дослідження

Практична цінність отриманих автором результатів полягає, насамперед, у тому, що сформульовані у роботі теоретичні положення, висновки і рекомендації у сукупності дозволяють вирішити комплекс завдань пов'язаних із системною модернізацією підприємств міського електричного транспорту та забезпечення їх розвитку в умовах ринкової економіки з урахуванням факторів конкурентного середовища.

Результати дисертаційного дослідження мають важливе значення для підприємств міського електричного транспорту, що підтверджується їх апробацією на таких підприємствах як: Івано-Франківське КП «Електроавтотранс» (акт № 1 від 01.03.2017), ТОВ «Технології електротранспорту», м. Харків (акт № 2 від 06.03.2017), КП «Кременчуцьке тролейбусне управління» (акт № 3 від 15.03.2017), КП «Запорожелектротранс» (акт № 4 від 29.03.2017), КП «Житомирське ТТУ» (акт № 5 від 21.04.2017), КП «Тролейбусне депо № 2», м. Харків (акт № 6 від 26.04.2017), Корпорація підприємств міського електротранспорту України «Укрелектротранс», м. Київ. Крім того, важливість результатів роботи підтверджується їх апробацією такими підрозділами державних установ як: Департамент транспортної інфраструктури Київської міської держадміністрації (довідка від 10.07.2017), Департамент інфраструктури Харківської міськради (довідка від 12.07.2017), Департамент стратегічного розвитку дорожнього ринку та автомобільних перевезень Міністерства інфраструктури (довідка від 17.07.2017).

4. Повнота викладення результатів дисертації у опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені і отримали схвалення на науково-практичних конференціях різного рівня. Теоретичні положення висновки і рекомендації, що характеризуються науковою новизною в повній мірі викладені у 44 наукових працях, серед яких 7 монографій, 19 статей у фахових виданнях, 6 статей в закордонних наукових виданнях та 12 тез доповідей на конференціях.

Автореферат дисертаційної роботи Паланта О. Ю. повністю відображає зміст та структуру, основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертаційному дослідженні та виносяться на захист.

За результатами ознайомлення з науковими працями здобувача доцільно стверджувати, що рівень відображення результатів дисертаційної роботи у фахових та інших виданнях та авторефераті є цілком достатнім. Кількість і обсяг друкованих праць надають автору право публічного захисту дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація написана українською мовою та з використанням наукового стилю мовлення. Дисертаційна робота оформлена відповідно до чинних вимог ДАК МОН України, має логічну структуру, являє собою завершене комплексне дослідження і характеризується високим рівнем обґрунтованості та наукової новизни отриманих результатів. Автореферат за структурою, змістом та оформленням також відповідає вимогам ДАК МОН та в повній мірі відображає результати дисертаційного дослідження.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Погоджуючись з теоретичною обґрунтованістю та практичним значенням результатів дослідження для підприємств міського електричного транспорту, необхідно акцентувати увагу і на деяких дискусійних положеннях дисертаційного дослідження, а саме:

1. Характеризуючи основні методик оцінки ризиків для підприємств міського електричного транспорту (п. 1.5 дисертаційної роботи), автор роботи не використовує математичних співвідношень, обмежуючись вербальним описом та схемами, що значно знижує інформативність представленого теоретичного матеріалу.

2. Аналізуючи основні причини зупинки транспортних маршрутів та визначаючи відповідні ймовірності (п. 3.2, с. 211-216) автору варто було б врахувати людський фактор, визначивши ймовірність аварійних ситуацій через недостатню кваліфікацію персоналу.

3. Пропонуючи впровадження автоматизованої системи оплати проїзду (п. 5.2, дисертаційної роботи), дисертант характеризує нормативні положення, які варто змінити для досягнення цієї мети, але не враховує досвід країн Європи, де означена система вже реалізована.

4. У таблиці 5.1 представлено зміни, до законодавства, які пропонує дисертант, а саме мова йдеться про «Правила надання населенню послуг з перевезень міським електротранспортом», затверджені Постановою Кабінету Міністрів від 23 грудня 2004 р. № 1735. Проте останні зміни у дану постанову були внесені у жовтні 2017 року, а саме пункт 26 викладено у наступній редакції: *“26. Документом на право одержання транспортних послуг є придбаний пасажиром разовий квиток (жетон), закомпостований абонементний талон, проїзний квиток (картка) тривалого користування, посвідчення або довідка, що дає право на пільговий проїзд відповідно до законодавства, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду - зареєстрований у зазначеній системі електронний квиток”*. Саме тому, на нашу думку, те, що пропонує дисертант в плані доповнення цього пункту *«квитанцією про застосування безконтактної карткової електронної системи»*, є не зовсім актуальним.

5. Рекомендуючи *створення суб'єкта господарювання* для впровадження автоматизованої системи оплати проїзду (АСОП) (п. 5.3. дисертаційного дослідження), дисертант висвітлює організаційно-правові

аспекти цього процесу, але не обґрунтовує економічну доцільність створення згаданого суб'єкта.

6. У дисертаційній роботі, що присвячена дослідженню проблем модернізації підприємств міського електричного транспорту, автору краще було б більше уваги приділити питанням матеріального забезпечення процесу модернізації та проаналізувати ринок транспортних засобів для оснащення підприємств галузі.

7. Деякі статистичні дані, що використовуються, є застарілими, наприклад, це рис. 2.3, 2.5, табл. 2.7, 2.9, 2.10, 2.12; до того ж, якщо в тексті роботи в аналітичній частині згадується, які саме статистичні дані використовує дисертант, то під таблицями і рисунками відсутні посилання на джерела.

У цілому, наведені зауваження не знижують теоретичної обґрунтованості та практичної цінності результатів дисертаційного дослідження.

7. ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Паланта О.Ю. «Теоретико-методологічні засади управління системною модернізацією підприємств міського електричного транспорту» виконана на високому науковому рівні з дотриманням усіх чинних вимог і являє собою завершене наукове дослідження, результати якого характеризуються високим рівнем теоретичної обґрунтованості, науковою новизною, а також практичним значенням для підприємств міського електричного транспорту та інших суб'єктів господарювання.

Дисертаційна робота за актуальністю теми, структурою, змістом та оформленням цілком відповідає вимогам п. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», що затверджено постановою КМУ від 24.07.2013 р., №567 із змінами, а її автор – Палант Олексій Юрійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач відділу розвитку
виробничої інфраструктури
Державної установи
«Інститут економіки та прогнозування
НАН України»,
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник

О. І. Никифорук

Підпис завідувача відділу розвитку
виробничої інфраструктури
Державної установи
«Інститут економіки та прогнозування
НАН України»,
доктора економічних наук,
старшого наукового співробітника
О. І. Никифорук затверджую:

Вчений секретар інституту, к.т.н.

В. К. Хаустов